

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЛАНУВАННЯ ТА ЗАБУДОВИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ

MECHANISMS TO ENSURE PLANNING AND DEVELOPMENT OF RURAL AREAS IN THE CONTEXT OF THE COUNTRY'S RECOVERY

У статті розглядаються механізми забезпечення планування та забудови сільських територій в умовах відновлення країни. Визначено проблематику дослідження забезпечення планування та забудови сільських територій та напрями її ефективного регулювання. Проаналізовано правові основи дослідження сфери забезпечення планування та забудови сільських територій, визначається аналіз забезпечення планування та забудови сільських територій в умовах відбудови країни та обґрунтовуються пропозиції щодо вдосконалення цих механізмів в період трансформації суспільних відносин та регенерації територій в країні. Визначено актуальними процеси удосконалення забезпечення планування та забудови сільських територій в умовах відбудови та регенерації територій, правового забезпечення містобудівного розвитку. Досліджено нормативно-законодавчі документи в сфері планування розвитку територій, які надають певну базову основу і підвищують ефективність застосування нових інструментів та практик в умовах відбудови країни. Визначено роль органів публічного управління та адміністрування у формуванні економічної основи ефективного розвитку територій України з огляду на посилення впливів процесів воєнного стану. Актуалізовано сучасні інноваційні підходи до ефективного планування та забудови сільських територій в умовах регенерації просторів та необхідність їх економічного забезпечення. Обґрунтовано важливість удосконалення забезпечення планування та забудови сільських територій та формування інноваційного та інвестиційного клімату для вирішення пріоритетних завдань та пошуку рішень просторового розвитку на місцевому рівні. Виявлено, що результативність дослідження полягає в необхідності запровадження дієвих механізмів забезпечення планування та забудови сільських територій, зокрема механізмів інвестиційного забезпечення територій, механізмів фінансової підтримки процесів відтворення територій, механізмів відтворення капіталу територій, державної економічної підтримки, які інноваційно та інвестиційно спроможні і є напрямом використання сучасних технологій на рівні кожної територіальної громади в умовах відновлення країни.

Ключові слова: планування територій, забудова територій, механізми, забезпе-

чення, відновлення, сільські території, місцеве самоврядування.

The article examines the mechanisms for ensuring planning and development of rural areas in the context of the country's recovery. The article identifies the issues of research on ensuring planning and development of rural areas and the directions of its effective regulation. The legal framework for researching the sphere of ensuring planning and development of rural areas is analysed, the analysis of ensuring planning and development of rural areas in the context of the country's reconstruction is determined, and proposals for improving these mechanisms in the period of transformation of social relations and regeneration of territories in the country are substantiated. The processes of improving the provision of planning and development of rural areas in the context of restoration and regeneration of territories, legal support for urban development are identified as relevant. The regulatory and legislative documents in the field of territorial development planning, which provide a certain basic basis and increase the efficiency of the use of new tools and practices in the context of the country's reconstruction, are studied. The role of public administration and management bodies in the formation of the economic basis for the effective development of the territories of Ukraine is determined, taking into account the increasing impact of martial law processes. The modern innovative approaches to effective planning and development of rural areas in the context of space regeneration and the need for their economic support are updated. The importance of improving the provision of planning and development of rural areas and the formation of an innovative and investment climate to address priority tasks and find solutions to spatial development at the local level is substantiated. It is found that the effectiveness of the study lies in the need to introduce effective mechanisms for ensuring planning and development of rural areas, in particular, mechanisms for investment support of territories, mechanisms for financial support of the processes of reproduction of territories, mechanisms for reproduction of capital of territories, State economic support, which are innovative and investment-capable and are the direction of use of modern technologies at the level of each territorial community in the context of the country's recovery.

Key words: territory planning, territory development, mechanisms, provision, restoration, rural areas, local self-government.

УДК 332.14

DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2023.33.47>

Юзефович В.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри регіональної політики
Навчально-науковий інститут публічного
управління та
державної служби Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000-0003-1450-9601

Постановка проблеми у загальному вигляді. Здійснення ефективного планування та забудови сільських територій в умовах відновлення країни є важливою проблемою в умовах трансформації суспільних відносин воєнного стану. Основним аспектом діяльності щодо територіального розвитку стають механізми забезпечення планування та забудови

сільських територій в умовах відновлення країни. Саме планування та забудова сільських територій визначається органами публічного управління та адміністрування для підвищення важелів відновлення та розвитку територій, ефективного відтворення та регенерацію простору та потребує дієвих механізмів забезпечення даної сфери. У зв'язку з цим набу-

ває актуальності проблематика дослідження механізмів забезпечення планування та забудови сільських територій в умовах відновлення країни, в умовах відбудови сільських територій та визначення напрямів їх ефективної дієвості, а також обґрунтування заходів щодо їх успішної реалізації. Підґрунтям дослідження є рішення дослідницьких завдань систематизації досягнень у нормативно-теоретичній площині сфери планування та забудови територій, визначення напрямів розвитку сільських територій в умовах трансформації суспільних відносин з урахуванням змін економічного характеру, вплив факторів воєнного стану на сферу просторового розвитку України та обґрунтування дієвих механізмів відбудови та відновлення територій, визначення заходів щодо успішного забезпечення процесів регенерації просторів громад нашої країни. Саме в такому контексті набуває суттєвої ваги проблематика формування механізмів планування та забудови сільських територій та забезпечення їх реалізації в умовах відновлення країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значна увага приділяється теоретичним і практичним проблемам планування та забудови сільських територій як в вітчизняній, так і в зарубіжній науковій літературі. Зарубіжні вчені, головним чином, зосереджували свою увагу на аналізі проблем розвитку сільських територій. Вітчизняні ж фахівці, більшою мірою аналізували упровадження ефективного управління сільськими територіями та деталізацією механізмів їх покращення. Визначення нових напрямів розвитку територій стало результатом досліджень креативної економіки зарубіжними вченими (Ч. Лендрі, Р. Флоріда, Д. Тросбі). В нашій країні проблемам розвитку територій присвячено праці таких науковців як Ю. Білоконь, В. Вакуленко, Ю. Дехтяренко, М. Долішній, М. Дьомін, В. Нудельман, А. Осітнянко, Ю. Лебединський та інших. Кожен із них досліджував проблеми планування територіального розвитку з різних аспектів спрямування, а також визначав використання різноманітних механізмів, форм, технологій та методів управління ними. Вагомим внеском у подальший розвиток економічних аспектів планування територій стали роботи О. Берданової, О. Бузуна, В. Чевганової та інших. Їх дослідження спрямовані на запровадження новітніх методів та інструментів розвитку сфери дослідження. Однак, визначення механізмів забезпечення планування та забудови сільських територій в умовах відновлення країни ще не виступало предметом окремих досліджень.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на значну

кількість наукових праць із означеної проблематики, залишається недослідженим коло питань у сфері функціонування механізмів планування та забудови сільських територій в умовах відновлення країни. До них відносяться питання наукового обґрунтування впливу органів публічного управління та адміністрування у процесах забезпечення регенерації просторів, фінансування інновацій, проблематика економічної доцільності запровадження нових форм забудови та розвитку сільських територій, оцінки ефективності запровадження інновацій із позицій доцільності використання економічних ресурсів на місцевому рівні.

Мета статті. Метою дослідження є аналіз механізмів забезпечення планування та забудови сільських територій в умовах відбудови України та визначення пропозиції щодо вдосконалення цих механізмів в період трансформації суспільних відносин та регенерації сільських територій в країні.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів.

В складних умовах відновлення сільських територій України сфера планування та забудови зазнала значних змін, актуальний наголос при цьому зроблений на створенні безпечних умов. Загрози воєнного стану вплинули на розвиток сільських територій, і визначають значні зміни та суттєві трансформації у забезпеченні нових умов життя та діяльності на місцевому рівні. В деяких випадках на територіях постконфліктного характеру збитки сфери забудови носять руйнівний характер, інколи з значним пошкодженням містобудівних об'єктів та загрозливим впливом на стан екології. Проблеми означені у сповільненні розвитку забезпечення планування та забудови села, інколи взагалі припиненні будь-якої діяльності для всієї сільської території. Планування та забудова сільських територій в умовах відбудови та регенерації змінює призначення і спрямовується на створення безпечного простору та його подальший розвиток.

Згідно зі ст.2 Закону України “Про регулювання містобудівної діяльності” планування та забудова територій актуалізується як діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних та фізичних осіб [1]. В цій діяльності означено коло питань, які безпосередньо спрямовані на розвиток тієї чи іншої території. Основним видом такої діяльності є саме планування розвитку територій, яке визначає прогнозування напрямів розвитку певної території села, їх налаштування в просторі та часі та вибору сценарію містобудування через прийняття планувальних рішень

державними органами, органами місцевого самоврядування щодо розвитку сільської території.

Основною умовою для забезпечення відновлення сільських територій є гарантія безпеки цих територій та неможливість відновлення дій воєнного характеру. Запровадження нових механізмів сфери планування та забудови сільських територій потребує безпечного середовища. З іншої сторони, є необхідність в подальшій діяльності в сферах, як безпосередньо та опосередковано впливають на розвиток сільських територій. Формування передумов регенерації сільських територій потребує наявного фінансового забезпечення планування та забудови, в першу чергу в питаннях розробки оперативних планів, генеральних планів, планів відновлення та розвитку громад тощо. Однією з умов запровадження ефективних механізмів забезпечення планування та забудови сільських територій в умовах відновлення країни є аналіз ефективного зарубіжного досвіду та використання його елементів на тих територіях нашої країни, які потребують регенерації. Саме регенерація існуючої забудови в умовах відтворення містобудівного розвитку є актуальним видом діяльності органів місцевого самоврядування сільських територій.

В сучасних умовах розвитку державотворення було прийнято низку нових законів (зокрема, Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель» від 28 квітня 2021 року № 1423-IX), яким визначено нові підходи в розробленні земельної та містобудівної документації, що надають громадянам, територіальним громадам сіл значний економічний потенціал для використання своїх територій [2]. Цим законом передбачається скасування зайвих дозволів та дублювання процедур перевірки документації із землеустрою, запроваджується незалежний контроль документації із землеустрою через громадську експертизу або рецензування. Наступним кроком змін просторового розвитку громад стає взаємна відповідність земельпорядної, топографо-геодезичної та картографічної діяльності. Важливим напрямом регулювання сферою державного управління певних змін є оновлення державних будівельних норм.

В травні 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон України № 2254-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності», який спрямований на створення нових механізмів відбудови територій після наслідків ворожого втор-

гнення. Закон визначає питання розміщення та будівництва будівель та споруд, призначених для життєзабезпечення осіб, які втратили житло внаслідок бойових дій, розміщення виробничих потужностей підприємств, переміщених (евакуйованих) внаслідок війни росії проти України, реалізації заходів комплексного відновлення населених пунктів (територій), які постраждали внаслідок війни тощо [3]. Механізмами планування та забудови територій (в тому числі сільських) після прийняття вищезазначеного закону визначаються механізми інвестиційного забезпечення територій, механізми фінансової підтримки процесів відтворення територій, механізм відтворення капіталу територій задля комплексного відновлення населених пунктів.

Планування та забудова сільських територій використовується органами місцевого самоврядування для впливу на перспективний розвиток громад. Механізм розробки та реалізації документів містобудівного характеру має забезпечити інформаційним наповненням аналіз ситуації щодо наявного стану та векторів відновлення певної території, визначаючи планування цієї території як головний інструмент просторового розвитку. Прикладом оновлення генерального плану є діяльність в м. Харків щодо відновлення пошкоджених територій. Першим кроком регенерації буде розробка генерального плану міста, пов'язаного з регіоном, з метою об'єднати спадщину минулого з перспективними елементами майбутнього. Для обговорення цих питань в місті була організована зустріч з Європейською економічною комісією ООН у співпраці з Міністерством розвитку громад та територій України та Харківською міською радою за технічної підтримки Женевського центру міст. Голова громади наголосив, що особливу увагу варто приділити архітектурі. За його словами, кожен новий мікрорайон, збудований після війни, має відрізнитися від іншого [4].

Суттєвою проблемою забезпечення ефективного планування та забудови сільських територій є втрата координації архітектурно-містобудівного процесу як на державному, так і на регіональному рівнях та вплив політичного фактора і тиск великого бізнесу на суб'єктів управління у сфері містобудування, лобіювання власних проектів, що призводить до ігнорування інтересів громади [5].

Конгрес місцевих та регіональних влад при Президентові України, який відбувся в квітні 2022 року, визначив нову стратегію розвитку регіонів України з застосуванням найсучасніших підходів до планування просторів та всіх аспектів економічного життя населених пунк-

тів. Важливим аспектом прийнятих рішень було об'єднання фінансів, фахівців і технологій для підготовки та реалізації Плану відновлення України [6]. Механізм об'єднання фінансових ресурсів задля відновлення територій є одним з актуальних аспектів забезпечення ефективності відбудови сільських територій. Потребують подальшої розробки та впровадження нові економічні форми планування та забудови сільських громад та пошук фінансового забезпечення їх реалізації. В реаліях сьогодення економічним механізмом розвитку територій є механізм державної економічної підтримки регенерації зруйнованих просторів громад.

5 квітня 2022 року уряд нашої країни затвердив механізм проведення обстеження пошкоджених будівель та споруд, для визначення їх подальшої експлуатації, виконання відновлювальних робіт або демонтажу. Відповідна постанова розроблена профільним міністерством “Про внесення змін до Порядку проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва” та прийнята на засіданні Кабінету Міністрів України [7]. Такі дії слугуватимуть основою для розробки та впровадження місцевих програм та планів щодо відбудови територій в напрямках створення територій модульного житла для тимчасово переміщених осіб, формування виробничих кластерів та технопарків військового спрямування та супроводжувальної діяльності, формування мережі укриттів. При цьому синегетичний ефект може бути досягнений з паралельним використанням механізму залучення інноваційних важелів містобудівної діяльності сільських територій, що дозволить в незначні терміни оновити або відтворити всі втрачені об'єкти.

Сьогоднішній стан країни та її територіальні зміни, зміни в характеристиках об'єктів містобудування диктують необхідність розробки та впровадження нових методів, інструментів та технологій, які безпосередньо пов'язані з питаннями територіального планування [8]. В умовах відбудови нашої країни для забезпечення планування та забудови сільських територій в нових реаліях доречним є запровадження оновлених механізмів розвитку територій, заснованих на розробці містобудівної концепції з урахуванням різних факторів, діючих сил і їх цілей, а також обмежень, визначених зовнішнім середовищем та змін кризового характеру, які відбулися за останній час.

Висновки.

З огляду на вищесказане, в умовах відновлення нашої країни необхідно зробити певні висновки та визначити пропозиції щодо ефек-

тивних механізмів забезпечення планування та забудови сільських територій. В сучасних реаліях сьогодення країна стоїть на шляху запровадження оновлених та інноваційних механізмів територіального врядування, зокрема механізмів інвестиційного забезпечення сільських територій, механізмів фінансової підтримки процесів відтворення територій, механізмів відтворення капіталу територій задля комплексного відновлення, що є спрямовані на використання сучасних технологій на рівні кожної територіальної громади.

Важливу роль у процесах відбудови та містобудівного розвитку повоєнної країни мають відігравати органи публічного управління та адміністрування у формуванні механізму забезпечення державної економічної підтримки регенерації зруйнованих просторів громад сільських територій. Механізм формування та реалізації планових документів містобудівного характеру та механізм об'єднання фінансових ресурсів задля відбудови територій є одним з тих важелів, які дозволяють швидко реагувати на потреби сьогодення в умовах відновлення сільських територій. Механізм програмного забезпечення відбудови територій обумовлений збалансуванням використання кращих зарубіжних та вітчизняних практик. При цьому потрібно поєднання ефективного планування та забудови сільських територій з іншими вимірами життя та діяльності населення громад для визначення збалансованого місцевого розвитку.

Перспективою подальших розробок у цьому напрямку є визначення найбільш ефективних механізмів забезпечення планування та забудови сільських територій в напрямку реалізації сучасних інструментів та інформаційних технологій сфери планування розвитку територій та створення, апробація і перевірка їх успішності в сучасних умовах відбудови та відновлення просторів сільських громад з урахуванням процесів діджиталізації. Перспективним в цьому напрямку є впровадження економічних інструментів, які є інноваційно та інвестиційно спрямовані на використання сучасних технологій на рівні кожної територіальної громади, з урахуванням наближеності до потреб місцевих спільнот та особливостей розвитку сільських територій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 11.01.2023).
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання

земель : Закон України від 17 червня 2020 року № 711-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#Text> (дата звернення: 9.01.2023).

3. Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності : Закон України від 12 травня 2022 року №2254-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2254-20#Text> (дата звернення: 11.01.2023).

4. Ігор Терехов про відновлення Харкова. URL: <http://www.city.kharkov.ua/uk/news/igor-terekhov-pro-vidnovlennya-kharkova-ne-mozhna-staviti-korobki-kozhen-mikrorayon-mae-vidriznyatis-50367.html>. (дата звернення: 10.03.2023).

5. Панухник О. В. Шляхи удосконалення управлінської діяльності у сфері містобудування на рівні адміністративного району. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2006. Вип. 3 (58). С. 116–121.

6. Глава держави провів перше за час російського вторгнення засідання Конгресу місцевих та регіональних влад. URL: <https://www.president.gov.ua/news/last?date-from=27-05-2021&date-to=27-05-2022&page=9>. (дата звернення: 20.01.2023).

7. Про внесення змін до Порядку проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2022 р. № 423. URL: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/uryad-zatverdyl-mehanizm-provedennya-obstezhennya-budivel-ta-sporud-poshkodzhenyh-u-rezultati-vijskovoyi-agresiyi-rf/>. (дата звернення: 17.01.2023).

8. Місцеве самоврядування : підручник /за ред. В.М. Вакулєнка, Ю.Ф. Дехтяренка, В.С. Куйбіди. Київ, НАДУ, 2019. 672 с.